

Fig. 1. Ledreborg. Situationsplan o. 1781—82. De sorte Partier indtegnet 1807. Kapellet er markeret ved et K. Efter Chr. Elling: Ledreborg.

LEDREBORG SLOTSKAPEL

ALLERSLEV SOGN

Kapellet, der var Sognekirke sammen med Allerslev Kirke, saaledes at der prædikedes hveranden Søndag hvert Sted, indviedes 28. Juni 1747, men nedlagdes ved Reskript af 31. Oktober 1899, og Menigheden henvistes til Allerslev Kirke. Kapellet indviedes 1. November 1910 til katolsk Gudstjeneste for Herregaardens Beboere.

Kapellet er opført 1747 af Johan Ludvig Holstein (Arkitekt: Joh. Cornelius Krieger) i vestlig Forlængelse af Herregaardens ældre Hovedfløj og svarende til den samtidige Østforlængelse, der indeholder Gaardens Hovedtrappe.

Ligesom den øvrige Hovedbygning er Kapellet, der danner den ene Endearsalit, hvis tre Fag er markeret af Pilastre, opført i to Stokværk og faar Lys gennem 13 store Yinduer, fordelt med 2 + 3 paa Nord- og 3 + 3 paa Sydsiden samt to i Vest, alle de øvre rundbuede. Desuden er der Cirkelglugger i Kuppelen i Syd, Nord og Øst, den sidste nu blændet; Vestsiden nøjes med en Attrap. Hovedindgangen er midt paa Nordsiden, en lav, fladbuet Dør med rustikafdelte Indfatning. Fra Hovedbygningen fører to Døre til øverste og een til nederste Etage, endelig er der en Dør i Vestsiden ind til et Præsteværelse i den kun eet Stokværk høje Udbygning mod Vest.

Det *Indre* er overalt paneleret, og i Panelet er indsat 13 store bibelske Malerier over versificerede Indskrifter, forfattede af C. F. Wadskiær¹, som ogsaa skrev et Digt ved Kapellets Indvielse. Indskrifterne, med gyldne Versaler, er — noget fejlfuldt — fornyede; under dem spores ældre med samme Tekst. I Syd væggen: 1) Melchisedek, 2) Kristus med Sejrsfanen omgivet af Tilhørere. Teksten til dette Billede kan tjene som Eksempel for Billedunderskrifterne:

for. Kobberstiksamlingen

Fig. 2. Ledreborg Kapel. Marcus Tuschers Udkast til Plafondmaleriet (S. 819 f.).

Math. III, 1. 2.

Udi Juda Ørk det heder

Til Jøderne, omvender Eder

Ak, det desværre hede maae Til mange Christne ligesaa.

3) Josef drages op af Brønden. I Østvæggen: 4) en Flok spisende, rejseklædte Mennesker omkring et Bord (Paaskens Indstiftelse). I Nordvæggen: 5) manna-samlende Jøder, 6) David og Goliath, 7) knælende Kriger drikker Vand af sin Hjælm. Paa Pulpituret, i Sydvegggen: 8) Kobberslangen, 9) Kristus paa Korset, Maria, Johannes og Maria Magdalene, 10) den hellige Familie. I Nordvæggen: 11) Jonas og Hvalfisken, 12) Isaks Oftring, 13) Jakobs Drøm. Over Malerierne er der Bibelcitater. Over Østvæggens to Døre er der Malerier af Gethsemane og Gravlæggelsen. Rummet dækkes af en flad, i Tagværket op-

Fig. 3. Ledreborg Kapel. Plafondmaleri (S. 819 f.).

ragende Kuppelhvælving af Træ, gipset og smykket med Stukkaturarbejde, der ifølge Kontrakt af 14. Februar 1744 skulde udføres af Gipseren Bartholomeo Tolla; han afløstes imidlertid »formedelst mislig Efterlevelse af Kontrakten« af Stukkatøren Antoni Gianol, som vistnok har udført Størstedelen af Arbejdet. Nord- og Sydvæggens Gesimser, der lukker for Yinduesbuerne, omgives af symmetrisk Akantus, C-Bøjler, Laurbær- og Palmegrene, og over Hoveddøren er der anbragt Vaaben for Holstein og Vind (sml. Krucifiks), over Alteret et Spejlmonogram: I H. I Hjørnerne udligner de fire Evangelister i halvrunde, perspektiviske Nicher Overgangen til Kuppelen, der samler sig om en næsten kvadratisk Midtplafond i Straaler og Skyer. Fire Englehoveder i Skyerne har Kroge i Munden til Ophængning af Lysekroner. Plafondmaleriet forestiller Himmelfarten og er udført af Marcus Tuscher 1745. Det signerede Udkast (Fig. 2), der endnu findes i Kobberstiksamlingen, viser, at Maleriet

Ældie fot. i NM.

Fig. 4. Ledreborg Kapel. Alteropbygning med Prædikestol, udført 1747 af Chr. Holfeldt og Joh. Hübner (S. 821 f.).

(Fig. 3) i det store og hele følger Forlægget: Kristus sidder i Skyerne, der laaner Lys og Farve fra hans Straaleglorie, og bagud aabner Himmelrummet sig i et uendeligt Perspektiv. Op af de dybere liggende, mørkere Skymasser dukker Smaaengle, og nederst ses i Helfigur to større Engle, som vender Øjnene mod Beskueren, men begge peger mod Hovedfiguren. Forneden vælder den graasorte Skymasse virkningsfuldt ud over den indre Ramme. Mens Udkastet er langt friskere i hele sin Virkning end Maleriet, har dette vundet i Kompositionen ved Ændring af Engelen forneden til højre, der paa Maleriet peger opad mod Gud og derved skaber bedre Balance i Billedet end paa Udkastet. Den store Forskel i Detailudførelsen mellem Udkast og Maleri er et Vidnesbyrd om, at Tuscher i høj Grad har benyttet Medarbejdere. Hverken den figurlige Udførelse eller Perspektivvirkningen staar paa Højde med Udkastet. — Gulvet er lagt af sorte og hvide Fliser.

Fig. 5. Ledreborg Kapel. Altertavlemaleri (S. 822).

E- M°1916

INVENTAR

Alterbord, Altertavle og Prædikestol (Fig. 4) danner en sammenhængende Opbygning ved Kirkerummets Vestvæg og er gjort i Eg af Billedskæreren Joh. Chr. Hübner sikkert i Samarbejde med Snedker Chr. Holfeldt²; den er nær beslægtet med Altrene i Hirschholm Slotskapel og Frederiksberg Kirke, den sidste forfærdiget af de samme Mestre. Som alt Træværket er ogsaa dette egetræsaadret med forgyldte Ornamente og Enkeltheder.

Alterbordet har over den profilerede Sokkel een stor Fylding paa hver af de tre frie Sider og bærer en Marmorplade, ifølge Trojel ægyptisk Marmor, hvis yderste Hjørner støttes af buttede Englebørn hver med tre Par Vinger. Forsiden prydes af en paasat Regencekartouche med muslingeagtigt Hængestykke og Frugtbundt, medens Fyldingens nederste Profil dækkes af Bizarornamente.

Altertavlens brudte Gavlbæres af skraatstillede koblede Søjler og Pilastre med kompositte Kapitæler. Paa Gavlstykkerne over Søjlerne knæler store seksvingede Englefigurer i Ehbisch's Manér³; den flade Gavltop dækkes helt

V. H. 1931

Fig. 6. Ledreborg Kapel. Krucifiksgruppe
(S. 822).

af Skyer og Straaleglans omkring Guds-lammet paa Bogen med de syv Segl. Maleriet (Fig. 4) forestiller Nadveren, og Trojel siger udtrykkelig i sin Indberetning, at ogsaa det er malet »af den berømte Tusch«⁴. Da det adskiller sig i ikke ringe Grad fra Plafondmaleriet, men iøvrigt indeholder fremragende Enkeltheder, er Forklaringen sikkert, at det er udført i Tuschers Værksted, i Hovedsagen af Medhjælpere under Mesterens perfektionerende Haand⁴.

Over Altermaleriet sidder den femkantede Prædikestol (Fig. 4). Siderne har flade Profilfyldinger, paa Forsiden og i de bageste Fag delvis dækket af paasatte Kartoucher, hvori Rokokoens Usymmetri gør sig ret stærkt gældende. Paa den udkragede Undergesims er der en Blomsterbuket nu med en Krog, hvori der hænger en Olielampe. Underbaldakinen ender i et Englehoved. I Forsidens Kartouche er der malet gyldne

Versaler: »Hvert Menneske prøve sig selv og saaledes æde man af Brødet og drikke af Kalken«, i Sidernes er der Gitterværksornamentik. Den fladrundbuede Dør i Bagvæggen flankeres af glatte, korintiske Pilastre; Himmelen, der indgaar som Fodstykke for Altertavlens Topdekoration, er tøndehvælvet med skraa Udløbere til Siden. Paa Prædikestolen sidder et samtidigt Timeglasstativ med fire Glas.

* *Alter sølv*, se Allerslev, S. 809 f.

Alterstager, fra Kapellets Indretning, af Sølv i barokke Former, 55 cm høje, med graverede og drevne Ornament: Blomster-, Blad- og Gitterværk samt Knækbaand. Paa Alterbordet staar desuden en Del smaa, moderne Kopier i Nysølv efter de store Stager.

Krucifiksgruppe (Fig. 6) af Elfenben paa en høj Træplint, forestillende Klippegrund. Krucifikset er af gotisk Type, o. 1300—50, Sidefigurerne og Skriftbaandet er fra Kapellets Oprettelse. Korset er formet som en afkvistet Træstamme. Paa det profilerede, sortmalede Postament er der forgyldte Lister, malede Regenceornamenter og gyldne Versaler: »Hr. Joh. Ludw. Holstein, Ridder og Græve, og Frue Hedewig Wind, Grævinde Holstein, til

Letdraborg«. Tidligere paa Alteret, nu i Herskabsstolen.

Daabsengel (Fig. 7), skaaret i Træ, staaende Figur i Legemsstørrelse, forgyldt og bærende et *Daabsfad* af Sølv. Den er forfærdiget af Kabinetsbilledhugger Erik Warnheim 1746—47, »som en rigtig Copie af den, som staar i Ty-ske Kirke«⁵. Denne Daabsengel i Petri Kirke, som ødelagdes ved Bombardementet 1807, skyldtes Friedrich Ehbisch.

Stolestaderne er fra o. 1938.

Herskabsstol i Rummets Østende, samtidig med Kapellet og udført af Holfeldt, lukket, to Trin hævet over Gulvet og med fem Fag mod Alteret og til Siderne to, af hvilke det ene mod Nord optages af Døren. Forneden er der Fyldinger, foroven Yinduer med 3x6 Smaaruder, den nederste Halvdel til at aabne. Den

forkrøppede Gesims bæres af Volutkonsoller med Øreflipornamenter, der som

Hængeværk strækker sig ned over Ram-

mestykkerne, og svagt usymmetrisk Bladværk og Blomster. Over det midterste Vindue en kronet Rocaille. Ornamenter og Konsoller er skaaret af Johan Restorff 1746⁶. Egetræsaadring med forgyldte Sprosser og Ornamenter.

Dørfløjen i Hovedindgangen er oprindelig og har samtidig, firkantet Laas med store, reliefsmedede Barokblade.

Pulpituret (sml. Fig. 4), der løber langs Væggene og i Vest afbrydes af Alteropbygningen, er gjort af Holfeldt og Hübner. I Kontrakten med Krieger fra 20. Juni 1745 hedder det, at »die Palustraden werden wie in der Schlosskirche mit Geschlungen ausgestochenen Listwerk verfertigt« og svarer saaledes til Eigtwedts Gallerirækværk i Christiansborg † Slotskirke og Ledreborgs Hovedtrappe i den østlige Tilbygning. Paa Østvæggen, over for Alteret, hvor Orgelet er anbragt, skyder Balustraden frem i en flad Bue, og lignende konvekse Fremspring danner Overgangen til Alteret. Paa Gesimsen er anbragt Regencevaser med Flammer, og Balustradens Baandslyng er smykket med smaa Agrafier og Rosetter. Pulpituret støttes paa Langsiderne af 2 x 2 Smedejernsstænger med Profilringe paa Midten og foroven. Opgang bag Alteret. I nyeste Tid er der paa Undergesimsen opsat Korsblomster med maledede

V. H. 1931

Fig. 7 > Ledreborg Kapel. Daabsengel

(s. 823).

Smaabilleder af Lidelseshistorien. Egetræsaadring, forgyldte Profiler og Ornamenteer.

Orgelet er moderne, men udsmykket med Dele af den oprindelige Façade fra 1746, af hvilke især de rigt skaarne Støvlinger med Rosetter, Rocaille- og Gitterværk giver Indtryk af det gamle Orgels Skønhed. Det nu afløste Værk leveredes af Benjamin Wulff, der 10. Maj 1745 modtog første Termin⁶.

Pengeblok af Eg, fra Kapellets Indretning, med forgyldte Beslag, Penge-slidse og to Hængelaase. Nord for Alteret.

Salmenummer tavle fra Kapellets Indretning, med udsavet Topstykke, sort-malet, med forgyldte Kanter. Udvisket Fraktur skimtes i Topstykket og i et Midtbælte.

To *Malerier* er ophængt paa hver Side af Orgelet: Kristus prædikende og Kvinde knælende for Kriger (Judith?), paa Vestvæggen andre to i skjold-formet Ramme: Kristus i hvid Præstedragt og Mand med Stjerneglorie og Krucifiks. Under de sidste Malerier Vers i Smag med Wadskiærs, men betydelig ringere. Trojel meddeler, at der foruden 16 bibelske Skilderier fandtes 30 uden Inskriptioner.

I Kapellet findes opstillet to *Klokker*, der maa være hidført angetsteds fra.

1) 1593. Versaler: »Mein Hofnung zu Got allein 1593«. Over Skriftbaandet en Buefrise med Lilliespidser og Grenifyld, paa Siden et Walkendorfi-Vaaben og fordybet: C V 94 (Christoffer Walkendorfi til Glorup). Tvm. 35 cm. I et Stativ paa Pulpituret.

2) 1597. »M. Melchior Lucas tho Husum me fetcit anno 1597. Christian Lange (? Christen Lange til Bramminge, død 1604) hefft me laten geten«. Versaler i to Linier mellem Buefriser med Korsblomster⁷.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber i Godsarkivet (citeret efter Elling). — Præsteindberetning (ved Trojel) til Hofman 1759 (LA). — Museumsindberetninger af E. Moltke, Elna Møller og Kirsten Weber-Andersen 1946.

Vilh. Rang: Gudstjenesten i Ledreborg Kapel, i Kirkehist. Saml. 4. R. IV. 1895—97. S. 623—29. — Carl Neergaard: Ledreborg, i Danske Herregaarde ved 1920. I, 412. — Chr. Elling: Ledreborg, i Kunstmuseets Aarsskrift. 1933—34. S. 227—41.

¹ Ifølge Meddelelse fra Professor F. J. Rilleskov Jansen findes i Wadskiær-Haandskriftet Ny kgl. Saml. 828 c, 4:o i det Kgl. Bibl. paa Blad 31—33: »Inscriptions-Stropher til 13 Bibelske Skilderier udi Ledreborgs Kircke over visse Sprogg og Loca af den H. Skrift. . . opsatte paa Sorø in Martio 1748«. Teksterne under Billederne er dels noget forvanskede, om dette nu er sket fra første Færd eller ved en Opmaling (det S. 818 anførte Vers har saaledes fejlagtig Juda i Stedet for Judæa, der bringer Varsefødderne i Orden), dels ligefrem omdigtede (Familia sancta). ² Kontrakt med Hübner, der tog baade Snedker- og Malerarbejdet i Entreprise 7. Juni 1744. ³ Elling S. 238.

⁴ Dette Synspunkt er tiltraadt af Prof. Chr. Elling. ⁵ Elling S. 241. ⁶ Elling S. 240.